

CULTURA

Sesilha 3 (2)

L'autona gascoa (2/2)

De la bôuta daouant vn Rey,
Car nado neu li hé la ley
Poucytroubino, l'ero de Roumo,
E Bergamoto, per la Pomo
La Pomo Appio se bey aquiou,
La Melapio, la Pomo-Diou,
Pomo roso, Pomo Rayneto,
Blancho de toutes la mès neto,
La Mus-de-le be touto sang,
Lou Courpandu roge é mès blanc,
Aqui se bey la pomo Glasse,
La gran-Anis la Teuto-passe,
La sucrado pomo d'infer,
Que passon mès que de l'Yver,
La Susino, la de la Liuro
Bouno couéyto lou tens que giouro,
La Calobino, l'Andureau,
La Roudau douço coumo meou,
La Plato negro, la Pom'pero,
Lou Mortgilat, encouéro aquero.
N'es pas aqu'on bray Paradis
D'aoue aquet abarejadis
De coulous dauoant bosto bisto
Per contoula l'armo mes tristo?
Degun nou'm dira de boun co
Que nados flous bailhon aquo,
Ni que nado Primo deu monde
En tant de delicis abounde.

De la botar davant un rei
Car nada non li hè la lei
Poeitovina, Pera de Roma,
E Bergamota¹, per la Poma
La Poma Àpia² se vei aquiou,
La Melapia³, la Poma-Diu⁴,
Poma ròsa⁵, Poma Raineta⁶,
Blanca⁷ de totas la mès neta,
La Mus-de-lèbe⁸ tota sang,
Lo Court-pendu⁹ roge e mès blanc,
Aqui se vei la poma Glaça¹⁰
La gran-Anís¹¹, la Tota-passa¹²
La sucrada poma d'infern¹³,
Que passan mès que de l'ivèrn,
La Susina¹⁴, la de la Liura¹⁵
Bona cuèita lo temps que giura,
La Calobina¹⁶, l'Andurèu¹⁷,
La Rodau¹⁸ doça coma mèu
La Plata negra, la Pom' pera¹⁹,
La Mòrt-gilat²⁰, enquèra aquera.
N'es pas aquò 'n v'rai Paradís
D'aver aqueth abarrejadís
De colors davant vòsta vista
Per consolar l'arma mès trista?
Degun no'm dirà de bon còr
Que nadas flors balhan aquò,
Ni que nada Prima deu monde
En tant de delicis abonda.

- 1 : au mensh quate varietats coneishudas avant 1675 : la dau Bugey, la d'estiu, la d'autona e la cresana.
2 : varietat anciana coneishuda au sègle XVII^{au} (frueit petit jaune e carmin a l'assorelhada).
3 : varietat hòrt anciana dita poma d'ivèrn mentavuda per Plini l'ancian en 89 (frueit brun jaunàs cobèrt de roge).
4 : varietat anciana jauna de palha descriuta autanlèu 1628 e dita tanben àpia dubla o àpia gròssa.
5 : benlèu la varietat dita dubla ròsa descriuta autanlèu 1628 dita tanben àpia dubla o àpia gròssa !
6 : la reineta qu'amassa 200 varietats.
7 : mantuna varietat an l'appellacion « blanca »
8 : appellacion damb hòrt de varietats de fòrma alongada.
9 : probable la cort-penut grís, varietat hòrt anciana apareishuda avant 1400, la « mei renomada d'Euròpa » en 1613 (son nom vindré de son pedoncule cort mes en 1500, B. Curtius l'apèra Capendu, comuna de l'Aude, quan seré originària de Normandia). De pèth jaune rossàs a gris, considerada au XVI^{au} coma la mei bona pr'amor de son gost e sas qualitats medicinaus.
10 : varietat jauna citron originària de Dordonha.

11 : pòt estar lo fenolhet gris o anís gris (descriut en 1628 ; frueit asprut de sabor anisada).

12 : seré la passapoma d'estiu descriuta per Plini ?

13 : o àpia negra, varietat damb un frueit jaune verd escur mentavuda en 1600 e emplegada per perfumar los cabinets.

14 : o « cal(le)ville » roja d'estiu, benlèu la sirica mentavuda per Plini, frueit jaune de palha.

15 : ua varietat anciana que's hèi « liura » en Hauta Viana frueit acidulat jaune madur de la mitat d'octobre a abriu.

16 : benlèu la « cal(le)ville » o susina.

17 : benlèu la blandurèu, varietat anciana cultivada dens lo Sud-Oèst ; petit frueit lis verd o jaune verdós mei o mensh escur a l'assorelhada.

18 : benlèu la poma redonda rosat blanc que ven deus Romans (sa carn sucrada sent l'arròsa de Provins).

19 : aute nom de la melàpia.

20 : varietat dita « astracan blanca » o « gelada d'estiu » probable originària d'Astrakhan en Russia que resistís au freid e l'altitud (frueit blancós a maturitat).

Tirat de Joan Giraud d'Astròs, *Lo trimfe de la lengua gascoa aus plaidejats de las quate sasons e deus quate elements, davant lo pastor de Lomanha*, Tolosa, 1642, p. 34-36, v. 1146-1215